

Atomi spindinamika véges hőmérsékleten

Rózsa Levente

Témavezető: Dr. Udvardi László

Tudományos Diákköri Konferencia
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

2011. 11. 16.

Bevezetés

Atomi spindinamika

A sztochasztikus Landau-Lifsic-Gilbert-egyenlet
Az effektív tér számítása

Elméleti eredmények

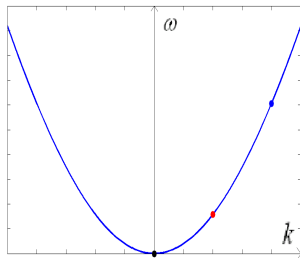
Magnonspektrum
Az egyenlet linearizált alakjának megoldása

Szimulációs eredmények

Ideális rács
Rácshibák
Véges hullámszámú gerjesztés
Dinamikus struktúrafaktor

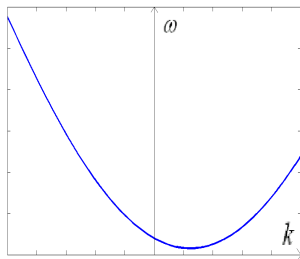
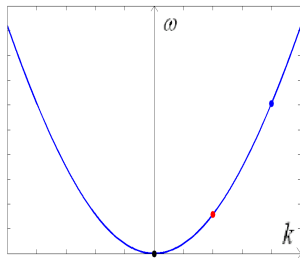
Összefoglalás

Bevezetés

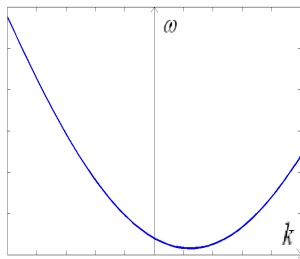
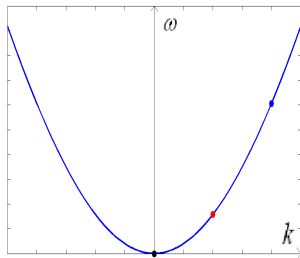
- R. Arias, D. L. Mills:
vékonyrétegekben a
dipól-dipól-kölcsönhatás
következtében a
magnonspektrum
minimума eltolódhat a Γ
ponttól (*Phys. Rev. B*,
60, 7395 (1999))

Bevezetés

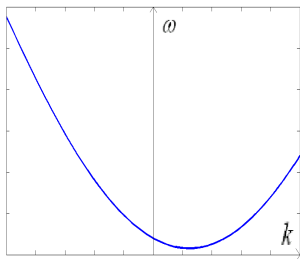
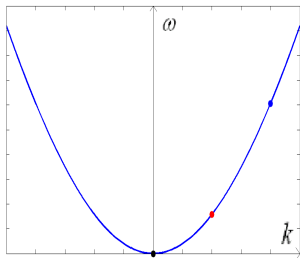
- J. Linder *et al.* (*Phys. Rev. B*, **80**, 224421 (2009)), K. Lenz *et al.* (*Phys. Rev. B*, **73**, 144424 (2006)), F. Xu *et al.* (*J. Appl. Phys.*, **109**, 07D322 (2011)): kísérleti igazolás

Bevezetés

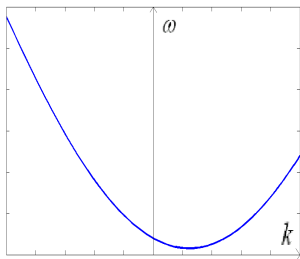
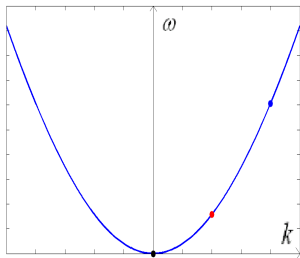
- R. N. Costa Filho *et al.*:
diagrammatikus
módszerek a
magnon-magnon-szórás
vizsgálata során (*Phys.
Rev. B*, **62**, 6545 (2000))

Bevezetés

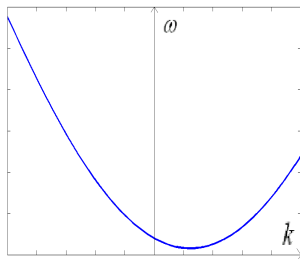
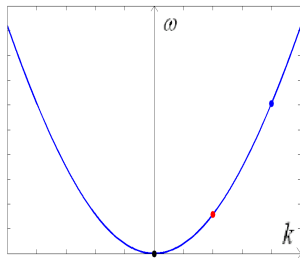
- E. Y. Vedmedenko *et al.*:
testcentrálrt köbös rács
(110) felületén kialakított
vékonyrétegben
megjelenhet a
Dzjaloshinsky-Moriya-
kölcsonhatás (*Phys. Rev.*
B, **75**, 104431 (2007))

Bevezetés

- L. Udvardi, L. Szunyogh:
ilyen rendszerekben a
magnonspektrum
minimuma szintén
eltolódik a Γ ponttól
(*Phys. Rev. Lett.*, **102**,
207204 (2009))

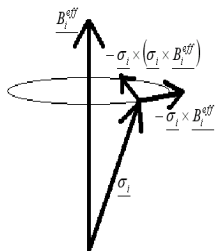
Bevezetés

- Kh. Zakeri *et al.*: a Fe/W(110) rendszer esetén kísérleti igazolás (*Phys. Rev. Lett.*, **104**, 137203 (2010))

A sztochasztikus Landau-Lifsic-Gilbert-egyenlet

$$\frac{\partial \sigma_i(t)}{\partial t} = -\gamma' \sigma_i(t) \times (B_i^{\text{eff}} + B_i^{\text{termikus}}) - \alpha \gamma' \sigma_i(t) \times (\sigma_i(t) \times (B_i^{\text{eff}} + B_i^{\text{termikus}}))$$

- az i -edik rácshelyen lévő spin beállításának irányát megadó σ_i egységvektorra vonatkozó mozgásegyenlet, különböző rácshelyekre együttesen kell megoldani
- α a Gilbert-csillapítás, $\gamma' = \frac{1}{1+\alpha^2} \frac{e}{m}$ a módosított giromágneses arány, B_i^{eff} az adott pontban ható effektív mágneses tér, B_i^{termikus} a hőmérsékleti zaj

Az effektív tér számítása

- a $\mathbf{B}_i^{\text{eff}}$ effektív teret egy effektív Hamilton-függvény adott spin szerinti deriváltjából kapjuk:

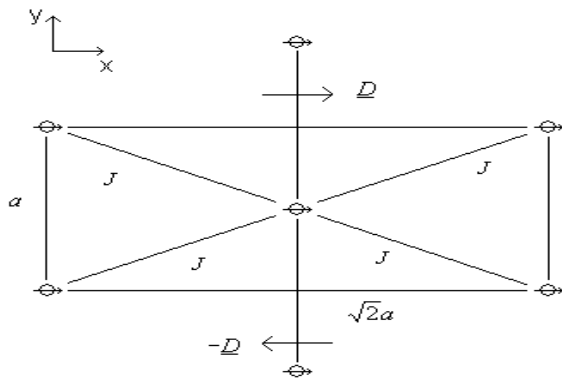
$$-\frac{\partial H}{\partial \sigma_i} = M_S V_C \mathbf{B}_i^{\text{eff}}$$

$$H = \frac{1}{2} \sum_{i,j} \sigma_i \mathbf{J}_{ij} \sigma_j + \sum_i (K_x \sigma_{ix}^2 + K_y \sigma_{iy}^2 + K_z \sigma_{iz}^2) - M_S V_C \mathbf{B} \sum_i \sigma_i$$

- M_S a telítési mágnesezettség, V_C a cellatérfogat, $\mathbf{J}_{ij}$ az általánosított Heisenberg-modell csatolási tenzora, K_x, K_y, K_z az anizotrópiát jellemző konstansok
- a $\mathbf{B}_i^{\text{termikus}}$ hőmérsékleti zaj az időben és rácshelyekre véve korrelálatlan fehér zaj konstansszorosa:

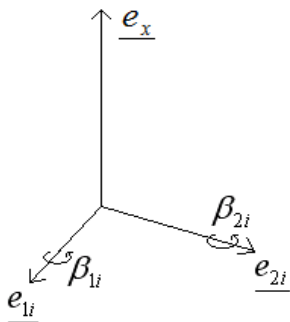
$$\mathbf{B}_i^{\text{termikus}}(t) = \sqrt{2D} \boldsymbol{\eta}_i(t), \quad D = \frac{\alpha}{1+\alpha^2} \frac{k_B T}{V_C M_S \gamma'}$$

Az effektív tér számítása

- a vas vékonyréteg esetén a J_{ij} mátrix alábbi elemeit hagyjuk meg: az első szomszédok között $J < 0$ ferromágneses Heisenberg-csatolás, a második szomszédok között $D^{ij} = \frac{1}{2}(J_{yz}^{ij} - J_{zy}^{ij})$ Dzyaloshinsky-Moriya-kölcsönhatás, $K_x < 0$ anizotrópia

Magnonspektrum

- ferromágneses alapállapot körül ha csak kis kitéréseket engedünk meg, a ferromágneses irányra ($\underline{e}_x$) merőleges tengelyek körüli kis elfordulások szerint sorbafejthető az egyenlet, itt $M_i = M_S V_C$ a mágneses momentum nagysága

$$\frac{\partial \beta_{2i}}{\partial t} = \gamma' \frac{1}{M_i} \frac{\partial E}{\partial \beta_{1i}} - \alpha \gamma' \frac{1}{M_i} \frac{\partial E}{\partial \beta_{2i}} + \gamma' \underline{e}_{2i} \mathbf{B}_i^{\text{termikus}} + \alpha \gamma' \underline{e}_{1i} \mathbf{B}_i^{\text{termikus}}$$

$$\frac{\partial \beta_{1i}}{\partial t} = -\gamma' \frac{1}{M_i} \frac{\partial E}{\partial \beta_{2i}} - \alpha \gamma' \frac{1}{M_i} \frac{\partial E}{\partial \beta_{1i}} + \gamma' \underline{e}_{1i} \mathbf{B}_i^{\text{termikus}} - \alpha \gamma' \underline{e}_{2i} \mathbf{B}_i^{\text{termikus}}$$

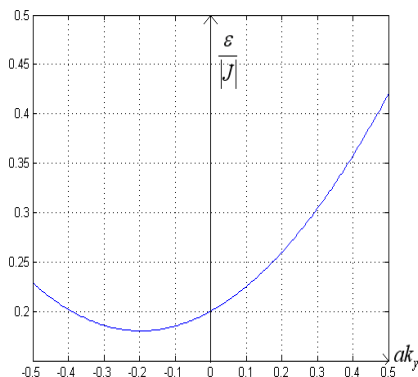
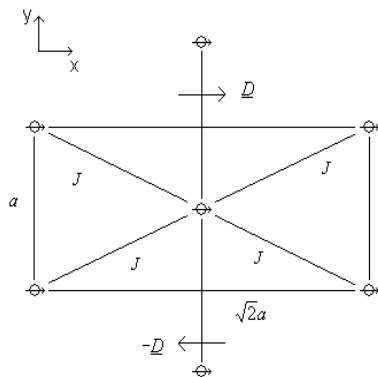
Magnonspektrum

- ezen egyenletek alkalmazásához az energiát ismerni kell ezen szögek függvényeként
- ha tényleg alapállapot körül fejtünk sorba, a Hamilton-függvényben az első el nem tűnő tag a szögekben másodrendű, ezt kvantálva független harmonikus oszcillátorok összegeként írható a Hamilton-operátor, ezek a gerjesztések a magnonok

$$\frac{1}{\hbar} H_{SW} = \frac{1}{2} \sum_{\mathbf{k}} \left(\omega(\mathbf{k}) b^+(\mathbf{k}) b(\mathbf{k}) + \omega(-\mathbf{k}) b^+(-\mathbf{k}) b(-\mathbf{k}) \right)$$

Magnonspektrum

- alkalmazzuk ezt a számítást a vas vékonyrétegre $J < 0$,
 $D = 0.1|J|$, $K_x = -0.1|J|$ paraméterekkel

$$H = \frac{1}{2} \sum_{\langle ij \rangle_1} J \sigma_i \sigma_j + \frac{1}{2} \sum_{\langle ij \rangle_2} D_{ij} (\sigma_i \times \sigma_j) + K_x \sum_i \sigma_{ix}^2$$

$$\varepsilon(\mathbf{k}) = -4J \left(1 - \cos\left(\frac{\sqrt{2}}{2} ak_x\right) \cos\left(\frac{1}{2} ak_y\right) \right) + 2D \sin(ak_y) - 2K_x$$

Az egyenlet linearizált alakjának megoldása

- a linearizált egyenletet oldjuk meg abban az esetben, ha $\mathbf{0}$ hullámszámú külső mágneses térrel gerjesztjük a rendszert, a ferromágneses iránnyal párhuzamosan statikus B_x térrel, rá merőlegesen ω körfrekvenciájú, kis B_z amplitúdójú térrel, és B_x -et változtatjuk
- a ferromágneses iránytól való eltérést jellemző $S = \langle m_y^2 \rangle + \langle m_z^2 \rangle - \langle m_y \rangle^2 - \langle m_z \rangle^2$ mennyiség az alábbi módon függ az $\omega_0 = \frac{1}{1+\alpha^2}(B_x - 2K_x)$ mágneses tértől egy n atomból álló rácstra:

$$S = \frac{\omega^2 + (1 + \alpha^2)\omega_0^2}{2\left(\left((1 + \alpha^2)\omega_0^2 - \frac{1-\alpha^2}{1+\alpha^2}\omega^2\right)^2 + \frac{4\alpha^2\omega^4}{(1+\alpha^2)^2}\right)} n \frac{B_z^2}{1 + \alpha^2} + \frac{2T}{\omega_0}$$

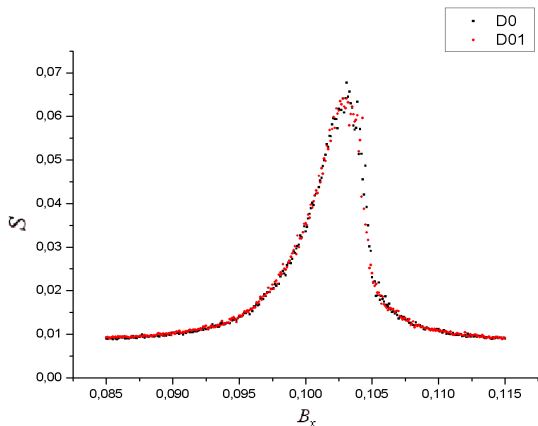
Az egyenlet linearizált alakjának megoldása

$$S = \frac{\omega^2 + (1 + \alpha^2)\omega_0^2}{2\left(\left((1 + \alpha^2)\omega_0^2 - \frac{1 - \alpha^2}{1 + \alpha^2}\omega^2\right)^2 + \frac{4\alpha^2\omega^4}{(1 + \alpha^2)^2}\right)^{1/2}} n \frac{B_z^2}{1 + \alpha^2} + \frac{2T}{\omega_0}$$

- rezonanciaszerű viselkedés figyelhető meg, a csúcsok helye $\omega_{0,max} \approx \pm\omega$, a félérték-szélesség $\Delta\omega_0 \approx 2\alpha\omega$, a hőmérsékletfüggő háttér a mágneses tér növelésével lecseng
- a Dzialoshinsky-Moriya-kölcsönhatás nem jelenik meg, ezért valahogy módosítani kell a szimulációs módszert: véges hullámszámú gerjesztést kell alkalmazni, vagy hibákat kell tenni a rácsba, ekkor nem marad meg a kváziimpulzus, $\mathbf{0}$ hullámszámú külső tér véges hullámszámú magnonokat is gerjeszthet átszóródással

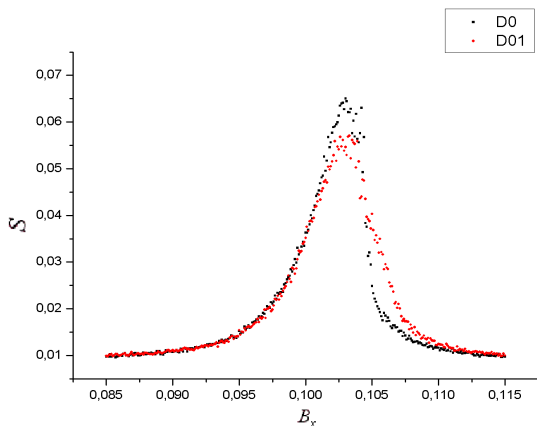

Ideális rács

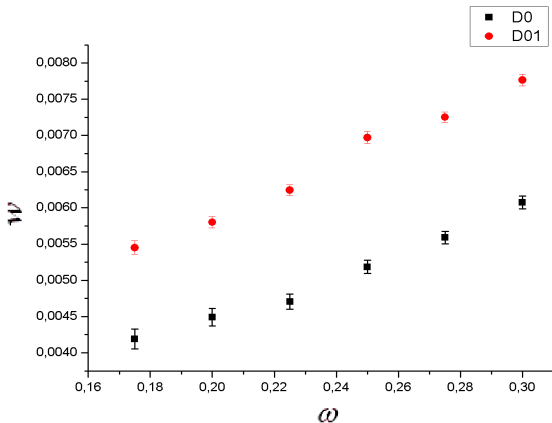
- ideális 32×32 -es rácsra, $\mathbf{0}$ hullámszámú gerjesztésnél nincs különbség a Dzyaloshinsky-Moriya-kölcsönhatás nélkül (D0), illetve $D = 0.1|J|$ értékkel (D01) végzett szimulációk között ($J = -1$, $\omega = 0.2$, $\alpha = 0.01$, $T = 0.01$, $K_x = -0.05$)

Rácshibák

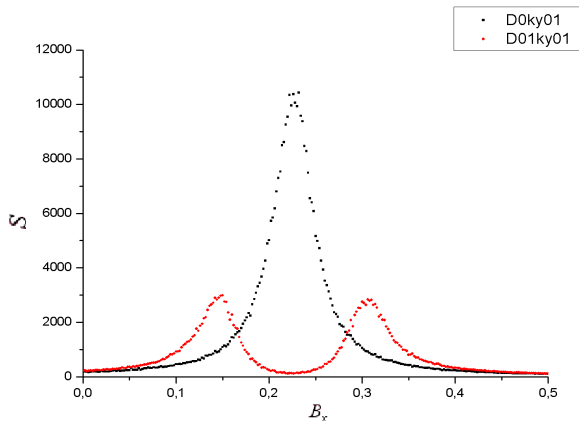
- ha 50, véletlenszerűen kiválasztott rácsponton a spinek értékét **0**-vá tesszük ($J = -1$, $\omega = 0.2$, $\alpha = 0.01$, $T = 0.01$, $K_x = -0.05$)

Rácshibák

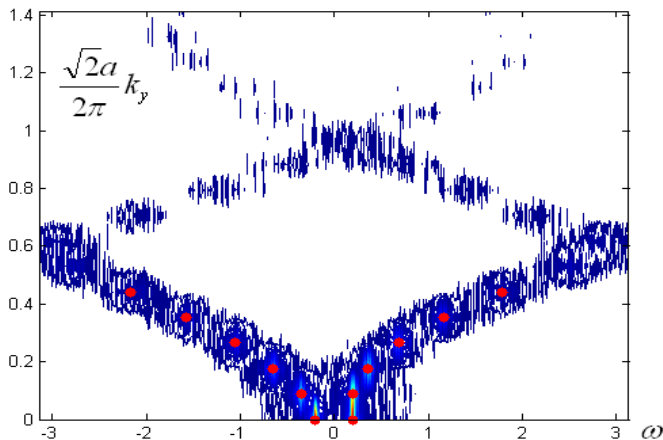
- a félérték-szélesség a gerjesztő frekvencia függvényében

Véges hullámszámú gerjesztés

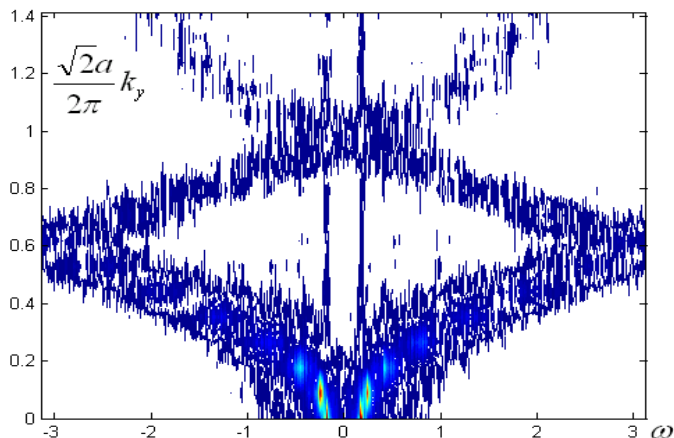
- ha véges ($k_y = \frac{2\pi}{a} \frac{1}{16}$, $k_x = 0$) hullámszámú a gerjesztés
($J = -1$, $\omega = 0.5$, $\alpha = 0.05$, $T = 0.01$, $K_x = -0.1$)

Dinamikus struktúrafaktor

- ideális rácsra, Dzyaloshinsky-Moriya-kölcsönhatással, teljes magnonspektrum megfigyelhető, piros pontok: elméleti spektrum ($D = 0.1$, $J = -1$, $\alpha = 0.05$, $T = 0.01$, $K_x = -0.1$)

Dinamikus struktúrafaktor

- rácsból 50 atom hiányzik, külső gerjesztéssel, Dzialoshinsky-Moriya-kölcsönhatással, átszóródás véges hullámszámra ($\omega = 0.2$, $D = 0.1$, $J = -1$, $\alpha = 0.05$, $T = 0.01$, $K_x = -0.1$)

Spin hullámok 16×16 -os rácson, 50 rácshelyet kinullázva

Összefoglalás

- megismertük az atomi spindinamika alapegyenletét, a sztochasztikus Landau-Lifshic-Gilbert-egyenletet
- ezt ferromágneses alapállapot körül vizsgálva, a Hamilton-függvényt kvantálva alacsony energiájú gerjesztéseket, magnonokat vezetünk be
- az egyenletet linearizáltuk alacsony hőmérsékleten, az alapállapottól csak kis kitéréseket megengedve, és meghatároztuk a megoldást
- a megoldást összevetettük a szimulációs eredményekkel
- az elméleti számolás és a szimuláció során is a Dzyaloshinsky-Moriya-kölcsönhatás következménye csak véges hullámszámú külső gerjesztés, vagy nem ideális rács esetén figyelhető meg

Hivatkozások

- B. Skubic, J. Hellsvik, L. Nordström, O. Eriksson, *Journal of Physics: Condensed Matter*, **20**, 315203 (2008)
- T. Moriya, *Physical Review Letters*, **4**, 228 (1960)
- R. Arias, D. L. Mills, *Physical Review B*, **60**, 7395 (1999)
- J. Linder, I. Barsukov, C. Raeder, C. Hassel, O. Posth, R. Meckenstock, P. Landeros, D. L. Mills, *Physical Review B*, **80**, 224421 (2009)
- K. Lenz, H. Wende, W. Kuch, K. Baberschke, K. Nagy, A. Jánossy, *Physical Review B*, **73**, 144424 (2006)
- F. Xu, S. Li, C. K. Ong, *Journal of Applied Physics*, **109**, 07D322 (2011)
- R. N. Costa Filho, M. G. Cottam, G. A. Farias, *Physical Review B*, **62**, 6545 (2000)

Hivatkozások

- E. Y. Vedmedenko, L. Udvardi, P. Weinberger, R. Wiesendanger, *Physical Review B*, **75**, 104431 (2007)
- L. Udvardi, L. Szunyogh, *Physical Review Letters*, **102**, 207204 (2009)
- Kh. Zakeri, Y. Zhang, J. Prokop, T.-H. Chuang, N. Sakr, W. X. Tang, J. Kirschner, *Physical Review Letters*, **104**, 137203 (2010)
- J. L. García-Palacios, E. Platen, *Physical Review B*, **58**, 14937 (1998)
- L. C. Evans: An Introduction to Stochastic Differential Equations <http://math.berkeley.edu/~evans/SDE.course.dvi> (egyetemi jegyzet)

Köszönöm a figyelmet!